

Erfgoedwaardige cultuurlandschappen, zoals hier Sleeswijk-Holstein in Duitsland, verdienen onze zorg en bescherming. Veel meer prachtige Europese landschappen in het nieuwe boek van de VNC 'Mooi Europa'.

Valentijn te Plate

Kerstactie 2012

Over enkele dagen ontvangt u onze Kerstactie 2012 met de post. De extra gift waarom we u deze keer vragen, zal gebruikt worden om werkkapitaal voor landschapsherstel op te bouwen. Ook in het 'post-Bleker'-tijdperk, met bevroren budgetten en nog steeds geschrapte Nationale Landschappen, bestaan er 'co-financieringsmogelijkheden'.

Kom je met eigen geld, dan wordt dit verdubbeld of zelfs verdrievoudigd door overheden. We hopen dat met uw hulp de Kerstactie weer een succes wordt en dat de Landschapswacht van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap weer kilometers kan maken!

Hakhout is voor het voortbestaan van de hazelmuis – in de geringe oppervlakte bos in Zuid-Limburg – de enige kans om de overleven.

Geriefhout, eikenhakhout en nog veel meer moois

Het bemoedigende van cultuurlandschap is dat het telkens weer laat zien dat sommige vormen van intensief gebruik grote soortenrijkdom opleveren. Soms meer dan je in een natuurlijke situatie zou vinden. Voor de ongeschonden ongerepte natuurecologen is dat natuurlijk vloeken in de kerk, maar tegen de achtergrond van de wereldwijde bevolkingsgroei een opsteker.

Verder lezen op volgende pagina

VERENIGING NEDERLANDS
CULTUURLANDSCHAP

Valentijn te Plate

Natuurmonumenten

Natuurmonumenten is jaren geleden begonnen stukjes hellingbos in het Zuid-Limburgse Gerendal opnieuw als hakhout te beheren, met een verbluffend resultaat.

Vaak was niet alleen de soortenrijkdom (de biodiversiteit) groot, maar ook het aantal individuen per soort (de biomassa). Hooilanden zijn rijker aan soorten dan begraasde weides. Denk bijvoorbeeld aan blauwgrasland, met duizenden orchideeën per hectare en de bijen, hommels en vlinders die hiermee gepaard gaan. Maar ook aan de hakhoutbossen. De leerlooï-industrie had het eikenhakhout nodig vanwege het looizuur, dat gewonnen werd uit de eikenbast. Essenhakhout diende als geriefhout, waarvan met name gereedschapsstelen vervaardigd werden voor spades, heggenscharen, hammers, bijlen, bezems, zijzen, harken en ricken. Maar er waren nog veel meer soorten hakhout. Zo waren er voor bijvoorbeeld

beeld bakkersovens de zogenoemde bakkersbosjes. Er was hakhout voor houtskool, kastanjehakhout voor palen en hekken, en wilgenhakhout (beter bekend als wilgengrienden) voor manden of voor vlechtmatten die gebruikt werden voor dijkvastlegging.

Natuurmonumenten is jaren geleden begonnen stukjes hellingbos in het Zuid-Limburgse Gerendal opnieuw als hakhout te beheren. Het resultaat is verbluffend: bosorchideeën, anemonen, sleutelbloemen, eenbes, aronskelk en maagdenpalm tieren er welig. Maar ook veel zoogdieren profiteren van dit beheer: niet alleen vanwege de dekking, maar ook vanwege de ontstane 'bosranden': de scheidingen tussen enerzijds recent gekapte delen en anderzijds delen die jaren geleden gekapt en inmiddels weer uitgegroeid zijn. Deze bosranden zijn goed voor vlermuizen, muizen (ook voor bijzondere soorten, zoals de hazelmuis en eikelmuis), bunzingen, wezels, hermelijnen en dassen. Hakhout is voor het voortbestaan van de hazelmuis – in de geringe oppervlakte bos in Zuid-Limburg – de enige kans om de overleven.

Hakhoutbossen werden bovendien vaak van humus en sprokkelhout ontdaan, waardoor een ideale 'schone' bosbodem ontstond voor paddenstoelen, mossen en kruiden. Daarnaast zorgden de hakhoutstobben, die telkens weer trouw uitliepen, ook voor rotte houtdelen in en boven de bodem. Paddenstoelen profiteren hiervan, maar ook vliegende herten,

onze grootste kevers. De hoogste dichtheid aan vliegende herten is te vinden in eikenhakhoutwallen in Twente. Het is bekend dat deze dieren vroeger veel talrijker waren dan nu. In gebieden met veel eikenhakhout werden ze door de kinderen gevangen om ze vervolgens aan een touwtje te laten vliegen. In andere landstroken, met meer meikevers viel de meikevers zo'n martelgang ten deel.

Hakhout van elzen, zowel in bossen als in bosjes en singels, werd gebruikt in de hoogovens, toen kolen nog duur waren en elzenhout als enige houtsoort bij verbranding de temperatuur kon leveren die nodig was. Hazelaarhakhout werd verreweg het meeste gebruikt in vakwerkhuizen, als gevlecht tussen de eikenbalken en voor het vastzetten van rieten en strodaken. Ook werden er duizenden kilometers dode takenhagen van gezet en om de zeven jaar vervangen. Deze 'tunen' of tuinen rotten natuurlijk vanzelf weer weg en moesten dan vervangen worden. Vóór de uitvinding van gaas deden tunen dienst als kring van alle soorten vee: koeien, schapen, paarden en, als het nodig was, zelfs kippen en konijnen. Zo is van tunen in het Geuldal bekend dat deze onder andere moesten beschermen tegen vraatschade bij de veredeling van rode maasklaver (een groenbemester). Leeftijd van mens en dier werd in het Limburgs dialect zelfs uitgedrukt in tuun (tung). Een paard bijvoorbeeld was een tung oud, een hond twee tung, en een dochter moest bij drie tung aan een man zijn en liefst getrouwd. Boeren probeerden al dat hout uit wallen, knotbomen, hagen en graften te oogsten op hun eigen land. Maar dat was nooit genoeg voor de enorme lengtes aan tunen. Er werden dan ook hakhoutpercelen gepacht op landgoederen, in gemeentebossen enzovoort. Om de percelen goed van elkaar te scheiden werden zwerfkeien geplaatst, maar die kon je stiekem verplaatsen. Bij een stevig gewortelde boom lag dat natuurlijk anders, maar dan moest het wel een aparte afwijkende boom zijn. Zo werden als afbakening van pachtpercelen in de bossen tamme kastanjes, haagbeuken of lindebomen geplant als markering.

Bij buitenstaanders bestaan nogal eens misverstanden over hakhoutbeheer. Als je niet beter weet, denk je dat de bomen worden gekapt en daarna doodgaan, maar niets is minder waar. Deze houtwal is in 2006 door de Landschapswacht van de VNC onder handen genomen; de stobben zijn weer prachtig uitgelopen!

Valentijn te Plate

2006

Valentijn te Plate

2006

Jo Craven

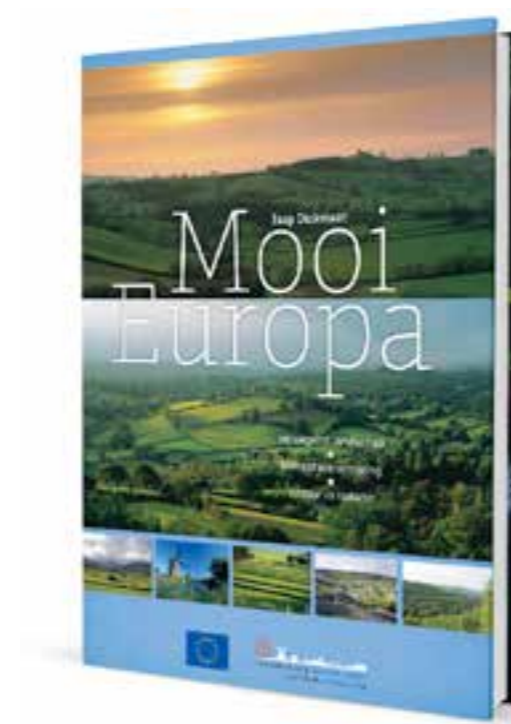
2012

Houtskoolbranderij in Elspeet: hakhout werd ook gebruikt voor de vervaardiging van houtskool.

Presentatie boek 'Mooi Europa'

Op 13 november, tijdens de slotconferentie van het project ForeStClim in Liverpool, werd het boek Mooi Europa van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) gepresenteerd. Aan ForeStClim nemen 21 partners deel met een groot scala aan experts, uit het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk, Nederland en Luxemburg. Het project ForeStClim wordt gesubsidieerd door de Europese Unie, en heeft betrekking op de relatie tussen bos, landschap en klimaatverandering.

De intensieve landbouw verdreef veel plant- en diersoorten uit onze agrarische landschappen.

Valentijn te Plate

Mooi Europa beschrijft enkele van de mooiste Europese cultuurlandschappen. Prachtige heggelandschappen in de Franse Charolais en het Engelse Devon, kenmerkende terraslandschappen in Duitsland en Frankrijk en bijzondere slotenlandschappen in Nederland.

Aan bod komen de ontstaansgeschiedenis en de zeer rijke flora en fauna die deze landschappen herbergen. Maar ook de bedreiging: de intensieve landbouw verdreef veel plant- en diersoorten uit onze agrarische landschappen. Het fijnmazig dooraderde cultuurlandschap waarin tal van soorten zich vrijelijk konden bewegen, is veelal teruggedrongen tot de uit hoeken van Europa of bewaard gebleven in Nationale Parken of Landschappen. De laatste natuurgebieden raken daardoor 'op slot'.

Erfgoedwaardige cultuurlandschappen verdienen onze zorg en bescherming. Niet alleen vanwege hun onschatbare erfgoedwaarde, maar bovenal omdat zij inspiratiebron kunnen zijn voor een grootscheepse aankleding van de huidige Europese landbouwprairies. Laten we hopen dat Europa zijn rol serieus neemt en naast zorg voor natuur (Natura 2000) ook handen en voeten gaat geven aan de bescherming van ons pan-Europese landschappelijk erfgoed.

Dit is zeker van belang aan de vooravond van grote klimatologische veranderingen, waarbij onze flora en fauna gedwongen worden zich aan te passen. Planten en dieren zullen de door ons bedachte reservaten en parken moeten verlaten, op zoek naar nieuwe woonoorden, een weg zoekend door ons agrarische cultuurlandschap.

Bij het boek hoort het rapport Kan de schoonheid van Europa nog gered worden? In dit rapport houdt de VNC een pleidooi voor een sterk, sturend optreden door de Europese Unie (EU) en schetst zij de

contouren voor een aantal specifieke richtlijnen voor cultuurlandschappen. Daarnaast pleit de VNC voor een fysiek ruimtelijke uitwerking met aantoonbare vergroening van landbouwgebieden van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, door op de randen van agrarische percelen de 7% ecologische focusgebieden te realiseren.

Het beleid van de EU is immers van enorme invloed op hoe ons landschap er in de toekomst uit zal zien. De Europese commissie moet haar verantwoordelijkheden nemen en adequaat reageren op uitdagingen op het gebied van habitats, biodiversiteit en klimaatadaptatie.

Bestel het boek met korting

Als lid van de VNC kunt u het boek met korting bestellen. Er zullen dan geen verzendkosten worden berekend. Stuur hiervoor een e-mail met uw adresgegevens naar info@nederlandscultuurlandschap.nl of neem telefonisch contact op met het kantoor van de VNC op 024-6842294. De verkoopprijs is € 22,50.

Foto's Valentijn te Plate

Is dit nu een Nationaal Landschap?

Nationaal Landschap IJsseldelta

Het eerste kabinet-Rutte heeft het beleid van de Nationale Landschappen opgeheven. Het staat de twaalf provincies vrij met deze gebieden te doen wat ze willen. Oud-staatssecretaris Bleker en minister Schultz hangen tot vandaag de dag het idee aan dat natuur en landschap het best beheerd en behouden kunnen worden door de streek.

In de IJsseldelta houdt dit in dat slotenpatronen worden dichtgegooid, waardoor de ontginningsgeschiedenis 'onleesbaar' wordt, en cultuurhistorie en flora en fauna verder verarmen. Kassenconcentratiegebieden breiden gestaag uit en de horizon raakt vervuild. Niet bepaald een Nationaal – zelfs geen Provinciaal – Landschap waarmee je voor de dag kunt komen, zonder je telkens te verontschuldigen voor dissonante ontwikkelingen.

Was het maar zo dat de streek het geld dat met bebouwen verdient wordt, voor ten minste een deel ten goede zou laten komen aan het resterende landschap, om het zo te redden en te herstellen... Maar het is sowieso de omgekeerde wereld om te veronderstellen dat landschappelijk erfgoed van nationaal belang, door een onsamenhangende streek, waar duizend en een belangen en wensen leven, beter behartigd zal worden.

Jim Creis

Veld en Beek

Voor de tweede keer in mijn leven ben ik lid geworden van een coöperatie. De eerste was de Rabobank, waar ik als peuter al verleid en gebonden werd met een spaarpoteekhoorn. Nu is het een boerderij: Veld en Beek, onze dorpsboerderij. Boer Jan is een leuke vent, een echte ondernemer die met oud-wethouder Dirk een prachtig systeem heeft opgezet. Koedelen voor 100 euro, en voor 2,50 ben je coöperatielid. Wij zijn met het gezin lid geworden. Waarom? Eigenlijk omdat onze kleine tweejarige boer Jonas sinds zijn bezoek aan de boerderij – waar ik ook al sinds mijn tweede mag komen – verknocht is geraakt aan koeien en trekkers. Als boertje van buiten en zoon van een dierenarts was het landelijk leven vanzelfsprekend en verafschuwde ik op latere leeftijd 'de plattelandsidylle van stadsmensen'. Nu ben ik blij dat mijn zoon ook de kans krijgt om het echte boerenleven te ervaren. En wat was ik trots toen hij zonder enige vrees en zonder eerder in een ligboxstal geweest te zijn meteen het voerpad begon aan te schuiven, vervolgens brokken uit de kruiwagen begon te scheppen om de koeien te voeren, trots op de gloednieuwe trekker met opraapwagen zat en na enige aarzeling toch geen melk wilde drinken uit de tank. Het bezoek zette mij ook aan het

denken. Kinderen, uit een plattelandsdorp nota bene, schijnen volgens mijn boer dus echt te vragen waar melk vandaan komt en waarom het voer niet gegeven wordt achter het hek. Het antwoord op de laatste vraag was kort maar krachtig: "Jij (vr) eet toch ook niet van een vies bord?". Om aan de vraag naar koeien en een toegankelijk erf voor boer Jonas te voldoen moest ik op zoek naar een boerderij die niet op 100 km afstand was gelegen. Nu houdt het reilen en zeilen van landschap mij ook privé bezig en ook dichtbij huis staat het groen onder druk. Vandaar de betrokkenheid om proactief mee te werken aan een visie op onze landgoederen en buitenplaatsen. Oud-wethouder Dirk zit er ook bij, en op een avond hebben we het eens niet over gemeentelijke perikelen, maar over waar we nu energie van krijgen. En hij vertelt over Veld en Beek. De coöperatie heeft inmiddels ruim 800 leden. Vorig jaar hebben ze een boerderij gepacht en een veestapel gekocht. Heuse blaarkoppen, inmiddels een bedreigd oud-huisdierras. In de zes dorpen van onze gemeente staat een koelcel. Ben je lid, dan krijg je een code en kun je naar eigen believen producten halen. Aan het einde van de maand een automatische afschrijving, en klaar is kees. Een geweldig

systeem, grote lokale betrokkenheid en een leuke boer op een plek die in de gangbare landbouw niet exploitabel is gebleken. Overigens hoor ik steeds vaker uit de bankwereld dat de zogenoemde toekomstbedrijven zo zwaar gefinancierd zijn dat bij een daling van de melkprijs na 2014 een derde van de bedrijven dreigt om te vallen. Ik sla de lokale krant open en mijn oog valt op 'binnenkort Bourgondisch eten in een ommuurde tuin'. Naar het schijnt, kun je er ook groenteabonnementen krijgen. Maar eens een keer kijken. Ondertussen denk ik aan volgend jaar. Dan besteed Campina hopelijk aandacht aan cultuurlandschap en zijn de hagenpatronen op de pachtgronden van boer Jan hersteld.

Egbert Jaap Mooiweer,
adjunct-directeur

Nestkastjes voor Johannierterhof

Bewoners rond de Johannierterhof in Nijmegen hebben afgelopen zomer de Gouden Zwaluw gewonnen. De gemeente Nijmegen had de bewoners voorgedragen voor deze prijs.

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap reikt de Gouden Zwaluw jaarlijks uit aan personen of organisaties die natuur in straat, wijk of stad bevorderen. In juni 2012 is de Johannierterhof bekroond met deze prijs. De prijs omvatte, naast een bronzen beeltenis van de gierzwaluw, 35 nestkasten. Op 20 oktober zijn de nestkasten met behulp van een kraan ophangen. Schildersbedrijf Burghouts heeft voor woningbouwcoöperatie Portaal schilderwerk gedaan aan de woningen in de Benedenstad. Zij waren bereid de nestkasten kosteloos op te hangen.

Duurzame Top100

Trouw publiceert jaarlijks de Duurzame Top100, een lijst van mensen die een belangrijke bijdrage hebben geleverd op het gebied van duurzaamheid. De Duurzame Top100 wordt jaarlijks bekendgemaakt op de Dag van de Duurzaamheid. De uiteindelijke lijst wordt samengesteld door 14 experts.

Jaap Dirkmaat, directeur van de VNC, is dit jaar wederom gestegen, van plek 31 naar 15.

Jaap Dirkmaat reikt de Heemprijs uit

Jaap Dirkmaat, directeur van de VNC, heeft op vrijdag 21 september de jaarlijkse Heemprijs mogen uitreiken aan het project Berkelpark uit Borculo. Dit project blinkt in een aantal opzichten uit ten opzichte van andere projecten.

Voorafgaand aan de toekenning van de Heemprijs werden verschillende projecten beoordeeld op de volgende aspecten: biodiversiteit, natuurwaarde, maatschappelijke en economische waarde. Het project Berkelpark haalde niet alleen de eerste plaats door zijn bijdrage voor de biodiversiteit, ook burgerparticipatie en educatie spelen een grote rol in het project Berkelpark, wat tot uiting kwam in de bijzondere samenwerking tussen gemeente Berkelland, Van de Haar Groep, Heem, IVN, Daltonschool St.Joris en de burgers van Borculo.

Het park kenmerkt zich door zijn verscheidenheid aan beplantingsvormen. Er is niet alleen voor het traditionele gekozen, maar er is een combinatie gemaakt met inheemse begroeiingen en eetbare groenten en fruit. Dit alles maakt het Berkelpark tot een innovatief en duurzaam park.

NK Maasheggenvlechten

Zondag 10 maart 2013 in Oeffelt

Sinds mensenheugenis vormen Maasheggen de scheiding tussen kleine percelen weiland. De beschutting van de Maasheggen en de extensieve landbouw maken een ongekend rijke flora en fauna mogelijk. Het hele jaar door is het goed wandelen en fietsen in dit prachtige landschap.

Ook op zondag 10 maart 2013, als een deel van het gebied bij Oeffelt het toneel is van het zevende Nationaal Kampioenschap Maasheggenvlechten. Niet alleen wordt die dag een groot stuk heg op traditionele wijze gevlochten, ook worden natuurliefhebbers en omwonenden geïnformeerd over het belang van natuurbeheer in het algemeen en dit oude ambacht in het bijzonder.

Ruim dertig teams nemen deel aan dit kampioenschap. Zij krijgen elk een eigen stuk heg toegewezen. Onder het toezicht van publiek en jury strijden zij om de wisseltrofee, de Gouden Hiep.

Daarnaast zullen vlechters uit Engeland, Frankrijk en België hun eigen vlechtstijlen demonstreren.

Uitgebreid nevenprogramma

Het gevarieerde nevenprogramma biedt voor jong en oud vertier en informatie. Zo zijn er trekpaarden, brandrode runderen, vendelzwaaiers, toneelspelers en muzikanten te bewonderen. Kinderen kunnen kalfjes aaien, pony rijden en hun eigen Maasheggenwerkstukjes maken. En natuurlijk zijn er ook dit jaar weer veel informatiestands met natuur, cultuurhistorie en kunst in een grote horecatent.

Datum

Zondag 10 maart 2013, 11.00-16.00 uur; om 16.30 uur is de prijsuitreiking

Locatie

Oeffelt; borden volgen

Parkeren en toegang gratis

Inlichtingen

www.maasheggen.nl of
(0485) 52 00 76

De VNC zoekt vrijwilligers met groene vingers

Naast het kantoor van de VNC in Beek-Ubbergen bevindt zich het Informatiecentrum met elf miniatuurtuinen. Het onderhoud vraagt jaarlijks de nodige aandacht. Om te zorgen dat men ook in de toekomst van de miniatuurlandschappen kan genieten zoekt de VNC enthousiaste vrijwilligers met groene vingers.

De miniatuurlandschappen zijn hét visitekaartje van de VNC en worden elk jaar door vele mensen bezocht. Wandelend door deze tuinen wisselen de prachtige cultuurlandschappen zich af. Van het Limburgse heuvellandschap en de Texelse tuunwallen wandel je naar de boemendijken in Zeeland en het terpenlandschap in Groningen. Elk landschap is tot in detail nabootst.

Het werk bestaat uit het verwijderen van onkruid en het snoeien van de bonsaiheggen en -bomen. Daarnaast moeten de paden worden onderhouden en is onderhoud aan de beplanting rond de miniatuurlandschappen nodig.

Wat vragen we van je

- Je bent in de periode februari tot en met oktober beschikbaar op de dinsdag- of donderdagochtend.
- Je kunt minimaal 1 ochtend in de twee weken komen helpen.
- Je hebt een positieve houding en werkt graag samen met anderen.
- Je weet van aanpakken en steekt graag de handen uit de mouwen.

Wat bieden wij je

- Een prachtige werkplek midden in de natuur.
- Werkkleding.

Waar is het

De miniatuurlandschappen zijn gelegen in Beek-Ubbergen op korte afstand van Nijmegen.

Geïnteresseerd?

Neem dan contact op met Laurens Jansen, telefoon (024) 684 22 94 of ljansen@nederlandscultuurlandschap.nl

Het werk van de VNC wordt mede mogelijk gemaakt dankzij de jaarlijkse bijdrage van de Nationale Postcode Loterij.

Help de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap en werf een nieuw lid!

Om ons werk nog beter te doen, zijn nieuwe leden nodig. U kunt ons daarbij helpen! Eenvoudig, door in uw eigen omgeving leden voor ons te zoeken. Om het werven te vergemakkelijken kunt u potentiële leden een speciaal aanbod doen: als ze lid worden voor minimaal 30 euro per jaar, ontvangen ze het boek Nederland weer mooi als welkomstgeschenk. Natuurlijk worden ook uw inspanningen beloond: indien u drie of meer leden werft, ontvangt u het boek Lekker Landschap; een beschrijving van vele lekkere eetbare planten, bloemen, bessen, noten en paddenstoelen, met verrukkelijke recepten die de lezer ertoe uitnodigen de deur uit te gaan, op zoek naar al dat lekkers in ons landschap.

Mijn eigen gegevens zijn:

naam

adres

pc + plaats

telefoon

e-mail

De gegevens van het nieuwe lid zijn:

Het nieuwe lid betaalt de contributie met de acceptgiro die samen met het welkomstgeschenk wordt verstuurd. U kunt bovenstaande gegevens invullen, uitknippen en in een envelop sturen naar Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Antwoordnummer 2501, 6573 ZX Beek-Ubbergen (postzegel mag, maar hoeft niet).